

та н.), безпека робочого місця та його облаштування (здорові умови праці), морально-психологічна атмосфера, соціальні, естетичні та особистісні умови (у.т.ч. можливість повноцінно виконувати сімейні обов'язки); 2) різноманітність праці, яка дозволяє реалізувати здібності працівника; залучення працівників до прийняття управлінських рішень, насамперед, стосовно робочого місця; 3) відносини співробітництва й змагальності на засадах поваги гідності, справедливості, врахування інтересів, ставлення до працівника як морального суб'єкта; 4) зміст праці, що домінує в житті працівника і забезпечує його розвиток і самореалізацію (рівень автономності, персональна відповідальність, право «на помилку», співпраця з керівництвом; 5) дотримання моральних та юридичних законів і нормативно-правових норм праці, акуратність, точність і добросовісність виконання роботи, умов трудового контракту, обов'язків; 6) працівник – член команди, згода якого на певне робоче місце, означає згоду на виконання всіх розпоряджень і писаних правил, а також лояльність до підприємства та керівництва; 7) ефективність і моральність управління підприємством, створення керівною ланкою атмосфери взаємної турботи в колективі.

Використана література

1. Айхлер В. Етичний реалізм. – К., 2001. – 192 с.
2. Де Джордж Р.Т. Деловая этика / Пер. с англ. Р.И.Столпера. – М.: Прогресс, 2003. – 736 с.
3. Политическая и экономическая этика / Пер.с нем. С.Курбатовой, К.Костюка. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 368 с.
4. Рудакевич М.І. Етика державних службовців, 2003. – К.: В-во НАДУ, 2003. – 360 с.

УДК 330.341.2

Сергій Рямов, аспірант

Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, м. Київ, Україна

РЕОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА ОСНОВІ ТІНЬОВИХ ПРАКТИК ВЕДЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Serhii Riamov

REORGANIZATION OF ECONOMIC LEGISLATION USING THE SHADOW PRACTICE OF ENTREPRENEURSHIP

Найважливіші принципи регулювання економічної діяльності можна сформулювати наступним чином. Сили ринкової конкуренції забезпечують найкращий вибір і вигоду для споживача. Держава може розглядати варіанти втручання в економіку, якщо існують “провали” ринку або доведена необхідність досягнення певної соціальної мети. При цьому методом, якому надають перевагу, є створення добровільних кодексів поведінки економічних суб'єктів [5, с. 9].

Суб'єкти тіньової економіки реалізують і підтримують режим приватної власності та правила здійснення підприємницької діяльності за допомогою *вироблених ними* поза легальних норм. Саме ці норми допускають здорову конкуренцію, в якій вигідним є дотримання договірних зобов'язань. Вперше про легалізацію тіньових практик як методу побудови ефективного ринкового господарства та детінізації економіки заявив перуанський економіст Ернандо де Сото [4]. Він висуває припущення, що в країнах транзитивної економіки небезпеку для національного господарства становить не так тіньова економіка, як інститут держави разом з усіма

неефективними механізмами, які держава використовує для регулювання діяльності економічних суб'єктів.

Структура тіньової економіки таких країн свідчить, що їхнє населення найвище цінить надійні права власності, правовий захист цих прав, а також свободу підприємництва.

Створення законодавства на основі тіньових практик ведення підприємництва є альтернативою державного регулювання господарської діяльності. Неefективне державне регулювання можна розглядати як наслідок існування наступного “замкненого кола”: держава має створити належні ринкові “правила гри” і переконати громадян з ними погодитися. Проте формування ринку неможливе без погодження учасників угод з його правилами, а погодження є похідним від попереднього позитивного досвіду ринкових операцій [3, с. 139].

Саморегулювання розглядається як одна з найкращих можливих альтернатив для усунення “провалів” ринку, а тим більше, “провалів” держави. Саморегулювання пропонує більш низькі витрати його застосування для підприємництва порівняно із державним регулюванням і не передбачає додаткових витрат зі сторони держави.

Ефективне саморегулювання передбачає наявність наступних елементів:

- кодекс поведінки;
- механізми захисту кодексу;
- ефективна система вирішення суперечок.

У зв'язку з цим цікавим буде розглянути досвід Австралії [2, с. 75-76], яка за допомогою саморегулювання вирішила достатньо проблем, які виникали в її системі національного господарства.

В Австралії для авторизації кодексів існує спеціальний орган – Австралійська комісія з конкуренції та справ споживачів (Australian Competition and Consumer Commission – ACCC).

Основним мотивом створення схем саморегулювання є отримання додаткового прибутку учасниками таких схем за рахунок конкурентних переваг, усунення “провалів” ринку та інших факторів. Іншим важливим стимулом є те, що законодавче затвердження практики ведення господарства, яка виявилася достатньо ефективною в минулому, значно підвищить ефективність економіки як системи господарювання.

Було встановлено, що кількість схем саморегулювання зростає у відповідь на загрозу державного втручання. Достовірність намірів держави втрутитися у випадку неадекватного функціонування ринку і нездатності підприємництва самостійно вирішити проблему, створила потужний стимул для розвитку саморегулювання.

Окрім “чистого” саморегулювання можливі різноманітні варіанти “змішаного” регулювання, яке передбачає спільну відповідальність держави та підприємництва за регулювання діяльності галузі господарства чи національної економіки в цілому.

Так, з липня 1998 року до австралійського Закону про торгіву практику були внесені поправки, у відповідності з якими уряд має право визнавати кодекси, *самостійно розроблені суб'єктами певної галузі економіки*, захищеними – це фактично надає цим кодексам статусу закону.

Таким чином, можна буде здійснити об'єднання господарюючих суб'єктів офіційного та тіньового секторів господарства, змінивши економічне законодавство із врахування кодексів, які *самостійно були розроблені* і пройшли перевірку на ефективність.

Адаптація законодавства до існуючої об'єктивної дійсності в даному випадку стає ключовим завданням розробки нових правил та норм поведінки.

Досвід Австралії є дійсно корисним при розробці власного економічного законодавства у формі кодексів поведінки економічних суб'єктів, проте при здійсненні

таких реформ важливим є також враховувати специфіку господарства країн з перехідною економікою. Тому спробуємо здійснити узагальнення вище приведеного прикладу та визначити, якими рисами має володіти нове економічне законодавство.

Кодекси поведінки суб'єктів господарювання формуватимуться на основі позитивної практики ведення підприємництва у минулому. Сьогодні деякі підприємства намагаються уникнути регулювання з боку державних органів, а тому об'єднуються в т.зв. "організації саморегулювання", в яких діють власні правила поведінки.

Асоціація бізнесу може вважатися організацією саморегулювання, якщо вона відповідає наступним критеріям [1, с. 11]:

- здійснює розробку системних правил та стандартів ділової практики;
- здійснює нагляд за дотриманням цих правил і стандартів;
- розробляє і застосовує системи санкцій за порушення правил;
- розробляє і застосовує власні процедури позасудового вирішення спорів між членами асоціації так і з аутсайдерами.

Організації саморегулювання бізнесу можуть розглядатися в якості одного з ключових інструментів для ефективного впровадження нового економічного законодавства.

Для створення умов для подальшого економічного зростання необхідно взяти за основу те, що є дійсно працездатним, наприклад, існуючу поза легальну систему. В принципі, ця система регулює права власності та систему контрактів, дієздатність якої забезпечується децентралізованими поза легальними організаціями. Ці організації розвинулися в ході добровільного пристосування суб'єктів господарювання до нових обставин. Основні норми позалегального права є більш універсальними та абстрактними, ніж норми, впроваджені державою, оскільки вони є реакцією на нові умови господарювання, які оформилися після руйнування соціалістичної економічної системи. Вони є результатом процесу спонтанної адаптації до умов, які вимагають більшої взаємозалежності і координації.

Варто, проте відзначити, що дані норми недостатньо дієздатні через відсутність системи примусу (enforcement), не кодифіковані і є недостатньо точними через двозначність використовуваної термінології.

З іншого боку, не викликає сумніву, що вони є адекватними для країн перехідної економіки, оскільки велика кількість господарюючих суб'єктів добровільно їх дотримуються.

Економічна теорія стверджує, що таке добровільне підкорення нормам має місце лише за умови, що позалегальна система права відносно ефективніша, ніж офіційне право. Тут діє принцип: жодне суспільство не стане підкорятися законам, які йому не підходять або діють неефективно.

Більше того, ці позалегальні "законои" є результатом національного досвіду здійснення підприємницької діяльності.

Використана література

1. Крючкова А. Саморегулирование хозяйственной деятельности как альтернатива избыточному государственному регулированию – ИНП "Общественный договор" – М. – 2001.
2. Крючкова А. Снятие административных барьеров в экономике (условия и возможности глобальной экономической трансформации) // Вопросы экономики – 2003 – №11 – с. 65-77.
3. Олейник А. Модель сетевого капитализма // Вопросы экономики – 2003 – №8 – с. 132-149.

4. Сото Э. де Иной путь: невидимая революция в третьем мире. М.: Catallaxy 1995. – 320 с.

5. Ministry for Custom and Consumer Affairs. Codes of Conduct Policy Framework. Canberra – 1998, March.

УДК 339.9

Ольга Твердохліб, ст. гр. БМ–31, Марія Рудакевич, д.н.д.у, професор
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ЄВРОПЕСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ

Olha Tverdokhlib, Mariia Rudakevych

EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

Проблема європейської інтеграції України – це проблема цивілізаційного вибору нашої держави. Визначення місця в світовій історії та сучасному світопорядку ґрунтується на оцінці потенціалу розвитку і здатності народу до відтворення й прогресивного розвитку. Українська нація ментально близька до західноєвропейської цивілізації. Відомий дослідник національного характеру етнопсихолог Володимир Янів охарактеризував європейський психологічний окциденталізм України і підсумував: «...наша межовість у майбутньому може стати для нас нашою силою так, як поки що вона є нашою слабкістю...» [6, с.8]. Тобто, актуальність вступу України в ЄС зумовлена не географічним розташуванням, а бажанням зберегти власну ідентичність та брати безпосередньо активну участь у процесі формування європейської системи міжнародних відносин. Ось чому питання вступу України у ЄС є одним із основних питань розвитку нашої держави.

Що конкретно дасть інтеграція: занепад чи розквіт? Чи вступати Україні в ЄС, Євразес або зберігати нейтральний статус? На даний час відсутній консенсус стосовно цих питань як у суспільстві, так і на рівні еліти. Кожен із варіантів вибору має свої плюси та мінуси. Які плюси має Європейський Союз? Навіть провідний ідеолог Євразесу А. Дугін визнає, що Європейська спільнота приваблива тим, що побудована на системі цінностей і норм, які визнані іншими країнами в якості універсальної (повага прав і свобод людини, національної культури, демократія тощо). По-друге, Європа не може не бути привабливою і тому, що такі цінності можуть забезпечувати високий економічний рівень розвитку, сучасні технології тощо [2, с.23-24; 101]. Не заперечує автор і зовнішню захищеність, яку гарантує своїм членам ЄС. Розглянемо докладніше вигоди для України, які дає вступ до ЄС.

1. Угода про Європейський Союз передбачає встановлення міри впливу на прийняття рішень в залежності від чисельності населення в державі-учасниці. Такий принцип є вигідним для України, адже у разі вступу України до ЄС, наша держава отримає належну вагу при прийнятті рішень на рівні з країнами «старої» Європи [1].

2. Вступ до ЄС відкриє українським виробникам ринки 27-ми країн, де проживає близько 500 млн. потенційних споживачів. Зросте якість української продукції, адже вона повинна буде відповідати загальноприйнятим стандартам ЄС. Жорстка конкуренція заставить підприємства постійно розвивати і вдосконалювати асортимент. Розвиток співробітництва сприятиме росту потенціалу України як транзитної держави, що означає збільшення надходжень від експорту транспортних послуг.

3. Політичними і соціокультурними вигодами європейської інтеграції є утвердження демократизму політичної системи та її інститутів, поглиблення культури